

University of Groningen

Leibniz, metafysicus van het atoomtijdperk

Romeijn, J.-W.

Published in:
BRES

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2008

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Romeijn, J.-W. (2008). Leibniz, metafysicus van het atoomtijdperk. *BRES*, (232).

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

“Leibniz, Filosoof en Mathematicus” – Massimo Mugnai. Uitgeverij Natuurwetenschap en Techniek, Veen Magazines, 2005, www.veenmagazines.nl, € 32,50.

LEIBNIZ, METAFYSICUS VAN HET ATOOMTIJDPERK

Wat heeft de rekenkunde met de metafysica van doen? Massimo Mugnai laat ons kennismaken met Leibniz als grondlegger van de logica. Maar dat is lang niet alles.

Er zijn niet veel denkers die in veelzijdigheid kunnen wedijveren met Gottfried Wilhelm Leibniz. Nog minder kunnen zich met hem meten in de reikwijdte van hun invloed. Leibniz schreef over de geschiedenis van vorstenhuizen, de theologie van het kwaad, de wiskunde van het oneindige, de aard van ruimte en tijd, de vorm van redeneringen, de techniek in de mijnbouw, en kan misschien zelfs de grondlegger van de informatica worden genoemd. Inderdaad, lees een boek over Leibniz en je bent weer helemaal bij.

Onlangs verscheen bij Veen Magazines het boek “Leibniz, Filosoof en Mathematicus” van de Italiaanse historicus en logicus Massimo Mugnai. Het kan de schrijver nauwelijks worden verweten dat hij zich, zoals blijkt uit de titel, tot twee aspecten van Leibniz’ intellectuele nalatenschap heeft beperkt. Zelfs met die beperking bevat het boek een schat aan informatie. Het boek is rijk geïllustreerd, bevat portretten van bijna alle hoofdrolspelers in het verhaal, en is gelardeerd met een groot aantal citaten van de meester zelf. Een goed lezer kan zich in dat alles heerlijk onderdompelen. Maar enige voorzichtigheid is geboden. De argeloze lezer loopt kans om te verdrinken.

Het boek is ingedeeld in korte en min of meer onafhankelijk leesbare hoofdstukken. De eerste vier hoofdstukken behandelen aan de hand van een aantal thema’s het leven van Leibniz, waaronder zijn tijd in Parijs en zijn reis naar Italië. Een apart hoofdstuk verhaalt over Leibniz’ vermeende plagiaat van Newtons infinitesimaalrekening, de wiskunde die kromme lijnen beschrijft in termen van oneindig korte lijnstukjes. Daarop volgen vier hoofdstukken waarin Leibniz’ werk in de logica en de rekenkunde voor het voetlicht worden gebracht. De auteur schets daarbij ook de historische ontwikkeling waarin Leibniz zijn vooraanstaande plaats heeft, en leidt de lezer daarmee binnen in een bonte verzameling inzichten uit de logica.

De drie hoofdstukken die daarop volgen behandelen Leibniz’ bijdragen aan de discipline die misschien het beste de metafysica van de fysica kan worden genoemd. Leibniz is aan het woord over de aard van kracht, van beweging, en ten slotte van ruimte en tijd. Het is aardig dat de visie van Leibniz, waarin ruimte en tijd afgeleide noties zijn en slechts bestaan bij de gratie van de dingen die zich erin bevinden, in de moderne discussie over dit onderwerp nog altijd opgeld doet. In de daarop volgende twee hoofdstukken wordt Leibniz’ rol in de ontwikkeling van de moderne wiskunde besproken. Er is met name aandacht voor de ontwikkeling van de zogenaamde differentiaal- en integraalrekening, de discipline die zich grofweg bezighoudt met het bepalen van hellingshoeken aan en oppervlaktes onder grafieken.

En dat alles van één en dezelfde denker! Wat wilde deze man? Wat bracht hem tot zijn ongekende productie? Het boek laat hier de antwoorden aan de lezer over, en biedt helaas niet altijd het overzicht dat voor een begin aan die antwoorden nodig is. Maar door de keuze van het onderwerp, samengevat in de subtitel “Filosoof en Mathematicus”, worden wij wel in een bepaalde richting gewezen. Want wat voor ons een ongewone verscheidenheid lijkt, kan voor Leibniz heel goed deel zijn geweest van hetzelfde project: de mathematisering van de

wijsbegeerte. Het is niet verwonderlijk dat Leibniz door Heidegger de ‘filosoof van het atoomtijdperk’ genoemd is, een filosoof dus die zijn zinnen heeft gezet op het rationaliseren en ordenen van het denken en de werkelijkheid.

De zaken liggen echter niet zo duidelijk als dat zij door dit citaat worden voorgesteld. Leibniz was inderdaad een logisch denker, maar hij was tegelijk een diepgravend metafysicus, die met zijn logische inzichten een poging deed om door te dringen in de diepste funderingen van de wereld. Met zijn leer over substanties, de zogenaamde monadenleer, maakt hij de weg vrij voor vernieuwers zoals Kant, maar voegt hij zich tegelijk in een traditie die teruggaat op middeleeuwse diepdenkers. Met al haar voorbeelden en historische uitstapjes weet het boek wel te laten zien dat Leibniz een brug vormt tussen de wiskundig georiënteerde moderneren en die andere kant van de wijsbegeerte.

Tegen het einde van het boek worden wij eraan herinnerd dat wij hier niet zomaar van doen hebben met een grondlegger van de logica, maar met de onverbeterlijke veelschrijver Leibniz. Het laatste hoofdstuk behandelt zijn bemoeienissen met de fossiele vondsten in de landstreek van zijn broodheer, de hertog van Hannover. We zijn dan plotseling weer terug bij de Leibniz die altijd zal blijven fascineren: die van de rijkdom van de wereld en het verstand.